

yaramazlar yer. Ve çocuk yaramayan olmamak için elinden geleni yapar.

Ailedeki gibi, Türkiye'de de her şeyi muhafaza etmeye ve hizaya getirmeye yönelik bir sistem var. İsterseniz buna kek, börek deyin, isterseniz düşünce, davranış biçimleri. Hepsi ana babalığın çıktılarında, yani ürünleri. Bu sistem akıllı uslu, yani kendi fikrini oluşturamamış, çünkü aslında kendisi düşünmeyi hiç öğrenememiş, bu zihin egzersizini neden yapması gerektiğini, nasıl yapacağını bilmeyen, içinde yemiş, baharat olmayan tekdüze çocuklar yetişmesine sebep olur. Bu sistem, çocukların doğuştan getirdiği biyolojik farklılıkları örter, üstüne basılmamış kara, şekil çizilmemiş kuma, dalgalanmayan suya benzetir. Çocuk, genç, yetişkin deyim de geçmeyin, bunlar biraraya geldiklerinde toplumu oluşturur.

Peki çocuk yetişkinliğe doğru ilerledikçe hiç değişmez mi dersiniz.. Evet, "aile"den ayrılmadığı sürece, gelişime izin vermeyen aynı kabuk içinde beraberce yaşamaya devam ederler. Aynı değer ve davranışları benimseyen kuşaklar üretirler. Dışarı çıkabilen yavrunun durumu ise farklı şekiller alabilir. Topluma açıldıkça, hele ergenlik zamanında, değerli bulunma, kabul görme, beğenilme ve sevilme gibi önemli "kaynaklar" (buna isterseniz ödül-ceza mekanizmaları deyin, ister "silahlar") artık kimin elinde bulunuyorsa, bu kez onun dediğini yapmaya başlayacaktır. Otoriter anababa, yıllardır etkileriyle tesir altında kalmaya ve itaat etmeye en müsait insan tipini yetiştirmiş, şimdi onu biçmektedir. "Evden" çıkan gence dindar arkadaş yanaşırsa dindar, hırsız yanaşırsa hırsız olma ihtimali vardır. Çünkü genç, kendisini değerli hissettirenlerin önüne "doğru" diye sunduğunu sorgulamayı bilmiyor, "iyi" bildiği insanların telkin ettiği düşünce ve davranış biçimlerini kendininmiş gibi benimseyordur. Kendisini sevmesini istediklerine "hayır" diyemiyordur.

Aslına bakarsanız, karşısına çıkanların etkisinde kalacağı doğru

Anababanın yönlendiriciliğinden vazgeçemeyenler kendilerine şeyhler, siyasiler, filozoflar, hocalar arasından yeni anababalar bulur, kendi olmanın zorlayıcı sorumluluğundan bu otoritelere sığınır

olmakla birlikte, umut yine de bu "dışarı çıkabilen" dedir. Çünkü dışarı çıkabilenin birden çok "karşılaşma" ihtimali vardır. Ve her karşılaşma bir etkileşim ve değişim olasılığıdır. Bu değişimin ne yönde olacağını bilemeyiz, fakat en azından kalıba, belletilene alternatif üretme ihtimali doğuracaktır.

Dışarı çıkandan umutlu olmamızın bir sebebi de daha az korkuyor olmasıdır. Korku, beyni hızlı aktive eden çok kuvvetli bir histir. Mevcut durumunuz kötü de olsa gerekli aksiyonu alamamanıza sebep olur. Size şunu der: Gözünü, kulağınızı, ağzınızı kapat, beynini de kapat, dur ve otur veya düşünmeden kaç, seni korkutan her şeyden... Ama bunları yaparken geçen zamana yaşam değil, tüketilmiş hayat denir. Korkulu insanlar

muhafazakârdır, farklı düşünme ve hareket kabiliyetleri ise az. Değişecek ve değiştirecek olan onlar değildir. Bunları yapacak olan evden çıkandır. Evde ergenken beceremediğini belki ancak yetişkinken yapmaya başlayacak, öğretilen kalıpların dışında kalan, kabul edilemez denen şeyleri deneyimleyecektir. Birden çok yanlış yapma ihtimali vardır, ama her yanlıştan bir şey öğrenme ihtimali de. Açıktan kabul etmekte güçlük çekse de, yanlışlarını seziyor olması bile bir gelişim göstergesidir. Biliş davranışın öncülüdür ve değişince davranışın değişme ihtimali de artar. Mevcut bilişin sorgulanmaya başlaması bile kutlanmaya değerdir.

Türkiye korkularıyla baş etmeyi öğrenip, kendini korumaya aldığı o sert kabuğunun içinden çıktıkça ve denedikçe gelişecek. Kendiyle ve başkalarıyla karşılaştıkça, yani gerçek anlamda yaşamaya başladıkça gelişecek. Yüz farklı düşünceye maruz kalıp, yüzü üstüne kafa yorup, kendi düşüncelerini oluşturma cesaretini bulabildiği sürece gelişecek. On farklı yaşam biçimini görüp kendisi nasıl bir yaşamı olsun istediğini düşünmeye başladığında ve hayata geçirebildiğinde gelişecek.

Türkiye bunları yapmaya başladı aslında. Gerçek diye inandıklarını

sorguladı. Toplum olarak umut vadetti, daha iyiye gitme işaretleri gösterdi. Kötü idare, kötü niyet, kötüye gidiş her zaman olabilir. Denediği ve beceremediğinde acımasızca eleştirenler de. Ama her koşulda denemeye devam etmeli. Yaşamak gözü, kulağı, zihni açmak, eklemeleri çalıştırmaktır. Bunları yazarken kullandığım eklemeler dahil. Fakat memleketimizin çocukları, kolayca kaçıp bu hayati uzuvlarını çalıştırmak için ideal bir aile ortamı beklemesinler. Otoriteyi sorgulamayı öğreten, yeni deneyimleri teşvik eden, zor koşullarda dahi cesaretle vicdanına uygun davranabilen çocuğunu destekleyen anababa nadiren çıkar. Gerçek değişim de yukardan aşağıya değil, aşağıdan yukarıya olmalıdır.

•••

Burada sözünü ettiğim ayrı bir birey olarak var olabilme çok temel bir ihtiyaç ve bunun ipuçlarını vermede mitoloji de son derece cömert. Zeus, örneğin, babası Kronos'u hapsederek baştanrı olur. Baba, insanlığın tanıdığı ilk otorite figürü. Her ne kadar çocuğun ihtiyaçlarını sağlasa, tehlikelere karşı onu korusa da, kendi hayat görüşünü dikte eden, yasaklar koyarak sınırlayan da. Ve özgür bir birey olmak için önce otoritenin baskıcı varlığının üstesinden gelmek, etkisinden kurtulmak gerekiyor. Bu, Zeus için bile böyle.

Anababanın yönlendiriciliğinden vazgeçemeyenler kendilerine şeyhler, siyasiler, filozoflar, hocalar arasından yeni anababalar bulur, kendi olmanın zorlayıcı sorumluluğundan bu otoritelere sığınır. Onlar için bu kişiler geminin sürüklenmesini önleyen birer çapa gibidir. Oysa yol almak isteyen her gemi demir almak zorunda. Bir ara sürüklenmeyi ve yanlış yerlere gitmeyi de göze alarak. Belki bir, belki birden çok

hedefe varmak için rüzgârı, yıldızları, pusulayı birarada okuyabilen berrak bir zihne, dümeni ele alıp güvenli suları terk etmekten korkmayacak, yolda karşısına çıkabilecek tehlikeleri göze alacak cesarete ihtiyaç var. Değişim için denemek şart; ideal koşulları beklemeden.

